

SPOR SOSYOLOJİSİ

Temsil-Kimlik-Taraftarlık-Altyapı

Mert Kerem ZELYURT

© Copyright 2019

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-605-258-522-1

Kitap Adı

SPOR SOSYOLOJİSİ
Temsil-Kimlik-Taraftarlık-Altyapı

Yazar

Mert Kerem ZELYURT

Yayın Koordinatörü

Yasin Dilmen

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

25465

Baskı ve Cilt

Bizim Dijital Matbaacılık

Bisac Code

SPO066000

DOI

10.37609/akya.2293

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Futbol kitlelerin en fazla meşgul olduğu spor dalı. Her yaştan insanın ilgisiyle, gerek oynanmasıyla gerekse seyir sporu niteliğiyle en yaygın spordur. Futbolun dünyada ve ülkemizdeki kitleselliği, bu oyuna sadece bir spor dalı olmanın ötesinde anlamlar yüklenmesine neden olmuştur. Oynayanlar ya da seyredenler için sadece bir fiziksel ve seyirlik faaliyet değil aynı zamanda bir taraftarlık ve kimlik ifadesidir. Futbol takımları günümüzde kişiler için toplumsal kimlik biçimi haline gelmiştir. Takım tutmak kişilere topluluk ve aidiyet hissi veren bir duygusal bağlanma biçimidir. Futbolun sosyal ve duygusal ihtiyaçlara hitap etmesiyle geniş bağlamda toplumsallaşarak yaygınlaşması siyaset gibi kurumlarla da ilişkisini sıkılaştırmış, bu spor dalı toplumsal sorunların ve olguların billurlaştığı bir alan haline gelmiştir. Kimlik, özdeşleşme, anti dünya görüşleri, muhalefet, siyaset, şiddet vs. olgulara futbol evreninde rastlamak mümkündür. Bu kitaptaki konuların ağırlığını da futbolun taraftarlık, kimlik ve temsil işlevleri oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra futbolda altyapı sorunu ve amatör futbol da analiz edilen konulardır.

Futbolun kitleselliği ve toplumsal işlevleri başlıklı ilk bölümde toplumun futbolla ilişki kurma biçimlerine, futbolun gündelik hayattaki görünümüne ve işlevlerine dair genel manzara irdelenmiştir. İkinci bölümde futbol taraftarlığı ve kimlik konusu analiz edildi. Bu bölümde kitabın baskın teması olan futbol taraftarlığında kimlik ve temsil olgusuna ayrıntılı olarak temas edilmeye başlanmıştır. Üçüncü bölümde futbolun bir temsil/kimlik biçimi olarak yaygınlaşmasının ve seyir faaliyetinden protesto aracına dönüşmesine varan sürecin analizi yapılmıştır. Dördüncü bölümde günümüz toplumunda beliren bir muhalefet biçimi, diğer bir ifadeyle “iğreti isyan” biçimi olan “Gezi olayları” ve Çarşı grubunun bu olaylarla iç içe geçer biçimde ilgili toplumsal hareketin aynası haline gelmesi sorunlaştırılmıştır. Bu bölümde taraftar protestolarının sosyolojik anlamları ortaya konulmuştur. Beşinci bölümde futbolun tarihi, bu topraklara girişinden bu yana siyasetle olan ilişkisi ve bunun toplumsal sonuçları bağlamında incelenmiştir. Altıncı bölümde futbol ve milliyetçilik ilişkisi irdelenmiştir. Futbol kulüplerinin ulus kimlikleriyle etnik, dinsel ve kültürel topluluklarla özdeşleşmesi ve simgesel ilişkisi ortaya konulmuştur. Yedinci ve sekizinci bölümler sporda sapma biçimi ve ahlak sorunu olan şike olaylarıyla ilgilidir. Ancak bu iki bölümde de şike olayı, spor ahlakı ya da sosyal sapma açısından ziyade yarattığı toplumsal sonuçlarla ele alınmıştır. İlgili bölümlerde birbirini tamamlar biçimde 3 Temmuz şike olayının siyasi, sosyolojik, ekonomik ve futbol düzeni açısından sonuçları irdelenmiştir. Dokuzuncu bölümün konusu futbolun aktörleri (futbolcu, taraftar, antrenör, yönetici) ve şiddet mağduru olarak hakemlerdir. Bu bölümde özellikle alt profesyonel liglerdeki ve amatördeki şiddet olgusu resmedilmiştir.

Onuncu ve onikinci bölümler arasında genel olarak altyapı konusu incelenmiştir. Onuncu bölümde altyapının önemli bir kurumu olan amatör futbolun sos-

yal güvence, kontenjan, tesisleşme ve mali sorunlar gibi başlıca sorunları analiz edilmiş; Onbirinci bölümde de amatör futbolun kitle sporu ve profesyonel spor arasında bir köprü olarak işlevleri ve meslekleşmesi incelenmiştir. Onikinci bölümde Türkiye'de 10 yıl gibi bir süre önce üçüncü liglerde uygulamaya konulup, sonuçları itibariyle üst ve alt liglere de bütünsel etkileri olan altyapı projesi (kontenjan olayı) sorunsallaştırılmıştır.

Bu kitabın oluşmasında ön ayak olan değerli hocam Sayın Prof. Dr. Ertan Eğribel'e ayrıca teşekkür etmeliyim. Ertan hocamın kitaptaki tematik bütünlüğe dair önerileri, hem bir derinleşme hem de soru ve kavram zenginliği sağladı. Sorunlara yaygın bir eğilimle salt batılı sosyal kuramların zaviyesinden yaklaşmak yerine toplum gerçeğimizle örtüşen sosyolojik kavramlardan yola çıkarak öneri getirmesi, spordaki sosyal gerçeklikleri incelememde ufkumu açtı.

Doç. Dr.Mert Kerem ZELYURT

Anadolu Hisarı/2019 Ağustos

İçindekiler

Önsöz.....	iii
------------	-----

1. BÖLÜM

Futbolun Kitleliliği ve Toplumsal İşlevleri

Giriş	1
Kitlesel Bir Faaliyet Olarak Futbol, Serbest Zaman ve Gündelik Hayat.....	3
Taraftarlık: Kimlik ve Temsil.....	6
Futbol Endüstrisi ve Televizyon Futbolu.....	8
Futbola Yaklaşımlar	10
Futbol Oynamak	12
Sonuç Yerine	14
Yararlanılan Kaynaklar	16

2. BÖLÜM

Futbol Taraftarlığı, Özdeşleşme Ve Kimlik: Taraftarlıktan Fanatizme

Giriş	19
Özdeşleşme/Kimlik İhtiyacı ve Bunun İçin Verimli Bir Sosyal Alan Olarak Futbol.....	21
Futbol Taraftarlığının Anlamı ve Özdeşleşme Biçimleri	25
Taraftarlığın Olumsuz Sonuçları: Bireylik Yitimi, Fanatizm ve Şiddet	30
Tartışma ve Sonuç.....	33
Yararlanılan Kaynaklar	36

3. BÖLÜM

Seyirden Protesto Kimliklerine: Futbol Taraftarlığı ve Temsil

Giriş	39
Kitlesel Bir İlgi Alanı Olarak Futbol	39
Tüketim Toplumunda Futbol, Medya ve Taraftarlık.....	43
Kimlik Edinmeye Uygun Bir Alan: Futbolda “Biz” Duygusu	48
Sonuç Yerine: Seyirden Protestoya Bir Kamusal Uğraş ve Temsil Alanı Olarak Futbol Taraftarlığı.....	51
Yararlanılan Kaynaklar	55

4. BÖLÜM

Günümüzde Taraftar Protestolarının ve Bir Anti Kimlik Olarak Futbol Taraftarlığının Anlamı: Gezi Olayları ve Çarşı İlişkisi Bağlamında Taraftarlığın Sosyolojik Analizi

Giriş	57
Futbol, Kimlik ve Direniş	58
“Gezi” Olaylarında Çarşı ve Olayların Gelişimi	64
Gezi Olaylarında Anti Dünya Görüşü, İdeoloji ve Bir Anti Kimlik Olarak Çarşı	67
Sonuç: Günümüzde İğreti İsyan Biçimi ve Anti Dünya Görüşü Olarak Futbol Taraftarlığı Pratikleri	73
Yararlanılan Kaynaklar	76

5. BÖLÜM

Türkiye’de Futbolun Tarihine Bir Bakış: Toplumsal Sonuçları Açısından Futbol ve Siyaset İlişkisi

Giriş	79
Abdülhamit Dönemi ve Futbolun Türkiye’ye Girişi	80
İkinci Meşrutiyet ve Futbol	81
Türk Futbolunda İki Önemli Siyasi Olay: Altınordu ve Güneş	82
Futbolun Genişleme Dönemi: Milli Küme (1937) ve Sonrası	84
1980 Sonrası Neo Liberal Dönem ve Futbol	89
Kürt Meselesi ve Futbol	93
Ak Parti Dönemi ve Şike Operasyonu	95
Tartışma ve Sonuç	96
Yararlanılan Kaynaklar	98

6. BÖLÜM

Futbol, Milliyetçilik ve Kimlik Çatışmaları

Giriş	101
Spor, Milliyetçilik ve Kolektif Kimlik	102
Uluslar ve Tarihteki Futbol Savaşları	104
Futbolda Çatışmaların 3 Farklı Düzeyi:	
Ulus, Siyonizm (Dinsel) ve Kültür Kaynaklı Çatışmalar	106
İsrail’de Futbol, Siyonizm ve Araplar	107
Kalküta’da (Hindistan) Futbol ve Çatışma:	
Mohun Bagan–East Bengal ya da Yerleşikler-Göçmenler	109
Sonuç	110
Yararlanılan Kaynaklar	112

7. BÖLÜM**Türkiye’de Şike Tartışmaları Üzerine Bir İnceleme**

Giriş	115
Şike Olgusu.....	116
Şike Tartışmalarının Kamuoyuna Etkileri	118
Tartışma ve Sonuç.....	131
Yararlanılan Kaynaklar	133

8. BÖLÜM**Sonuçları Açısından 3 Temmuz Şike Olayı**

Giriş	135
Temmuz Şike Operasyonu: “Temiz Futbol” Retoriği.....	136
Şike Davası Süreci ve Olayın Ekonomik Etkileri.....	139
Taraftar Protestoları ve Muhalif Söylemler	141
Şikeye Dair Yasal - Cezai Düzenlemeler ve Tartışmalar	143
Futbola Benzersiz Bir Müdahale: Paralel Yapı ve Futbol.....	144
Sonuç	148
Yararlanılan Kaynaklar	149

9. BÖLÜM**Futbol Hakemlerine Yönelik Baskı Unsurları ve Şiddet Temsilleri:
Alt Liglerdeki Hakemlere Yönelik Bir Çalışma**

Giriş ve Amaç	151
Futbol Hakemliği Mesleği	152
Futbolun Sosyal Aktörleri: Hakemlere Yönelik Baskı Unsurları	154
Hakemlere Yönelik Şiddet.....	156
Hakemlerin Üstündeki Baskı Unsurları.....	160
Baskı (Stres) Unsuru Olarak Futbolcular.....	162
Amatör Liglerdeki Yetersiz Güvenlik Önlemleri ve Hakemler	163
Federasyonla İlişkileri Ölçüsünde Baskı Oluşturabilen Kulüp Yöneticileri	164
Spor Medyası, 2. ve 3. Liglerde Bir Baskı Unsuru Değil.....	165
Sonuç	166
Yararlanılan Kaynaklar	167

10. BÖLÜM**Amatör Futbolun Mesleki ve Altyapı Sorunları**

Giriş ve Amaç	169
Güvencesiz Sözlü Anlaşmalar	170
Yasal Denetimsizlik	173
Kontenjan Uygulaması (Amatör Takımlarda Futbolcu Yaş Uygunluğu)....	175
Mali Sorunlar ve Tesis Yetersizliği	178
Sonuç: Futbolun Enformel sektörü ve Altyapı Alanı Olarak Amatör Küme.....	181
Yararlanılan Kaynaklar	183

11. BÖLÜM**Amatör Futbolcular Gerçekten Amatör mü?: Amatör Futbolun Profesyonelleşme Eğilimi Üstüne Bir Araştırma**

Giriş	185
Amatörlük Kavramı	186
“Oyun”, “Kitle Spor”, “Elit Spor” Kavramları Açısından Amatörlük ve Profesyonellik Ayrımları.....	188
Bir Meslek Olarak Amatör Futbolculuk	190
Tartışma ve Sonuç.....	198
Yararlanılan Kaynaklar	199

12. BÖLÜM**Türk Futbolunda Bir Altyapı Projesi Olarak Üçüncü Lig Yaş Kontenjanı Olayı: Uygulamanın Toplumsal Sonuçları ve Altyapı Açısından Değerlendirilmesi**

Giriş Ve Amaç	201
Üçüncü Ligde Günah Keçisi Olarak 30’unda Futbolcu, İşsiz Kalma ve/ya Mecburi Emeklilik.....	204
Kulüp Yönetimlerinin Kontenjan Olayına Bakışı: Düşen Ücretler	206
Gençler Arasında Futbol ve Oyunda Nitelik Kaybı: Abilerin Yokluğu.....	208
Amatör Kümede Kontenjan	213
Sonuç: Futbolda Darlaşma, Nitelik Kaybı ve Alt Yapı Sorunu Olarak Kontenjan	214
Yararlanılan Kaynaklar	217

KAYNAKÇA..... 219**İNTERNET KAYNAKLARI 226**

Yararlanılan Kaynaklar

1. AMMAN, Tayfun. Spor Sosyolojisi. Sporda Sosyal Bilimler, Alfa Yayınları, Birinci Baskı, İstanbul, Eylül 2000.
2. AUTHIER, Christian. Futbol A.Ş. Çev: Ali Berktaş, Kitap Yayınevi, 1. Basım, İstanbul, 2002.
3. AYANOĞLU, Taner. Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu'nun İşlevi ve Kararlarının Niteliği, TBB Dergisi, Sayı:74, 2008.
4. BONIFACE, Pascal. Futbol ve Küreselleşme. Çev: İsmail Yerguz, NTV Yayınları, İstanbul, Mayıs 2007.
5. ERDEMLİ, Atilla. Spor Yapan İnsan. E Yayınları, Birinci Basım, İstanbul, Kasım, 2008.
6. ERDOĞAN, İrfan. Futbol ve Futbolu İnceleme Üzerine. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, Sayı:26, , S. 1-58, Kış-Bahar, 2008.
7. ERKAL, Mustafa, GÜVEN, Özbay, AYAN, Dursun. Sosyolojik Açından Spor. Der Yayınları, Genişletilmiş 3. Basım, İstanbul, 1998.
8. GALEANO, Eduardo. Gölgede ve Güneşte Futbol. Can Yayınları, Çev: Ertuğrul Önalp-M. Necati Kutlu, 4. Basım, İstanbul, Haziran, 2008.
9. KOZANOĞLU, Can. Türkiye'de Futbol: Bu Maçı Alıcaz!, İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1996.
10. RİTZER, George, STEPNIŠKY, Jeffrey. Çağdaş Sosyoloji Kuramları ve Klasik Kökleri. Çev: İrmak Ertuna Howison, De Ki Basım Yayım, Ankara, 2013.
11. ŞAŞMAZ A., Muazzez. Futbolda Emek Sömürüsü. Yazılama Yayınevi, 1. Basım, İstanbul, Ağustos, 2013.

KAYNAKÇA

1. ACET, Mehmet. Sporda Saldırganlık ve Şiddet. Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 2000.
2. AHMAD, Feroz. Modern Türkiye'nin Oluşumu. Çev: Yavuz Alogan, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2009.
3. AHMAD, Feroz. Bir Kimlik Peşinde Türkiye. Çev. Sedat Cem Karadeli, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 4. Baskı. İstanbul, Şubat, 2010.
4. AKIN, Yiğit. Gürbüz ve Yavuz Evlatlar: Erken Cumhuriyet'te Beden Terbiyesi ve Spor. İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2004.
5. AKIN, Yiğit. Ana Hatları İle Cumhuriyet Döneminde Beden Terbiyesi ve Spor Politikaları. Toplum ve Bilim (103), İstanbul, 2005.
6. AKINHAY, Osman. Gezi Ruhü-Bir İsyanın Halesi. Agora Kitaplığı, İstanbul, 2013.
7. AKŞAR, Tuğrul. Endüstriyel Futbol. Literatür Yayınları, Birinci Baskı, İstanbul, 2005.
8. AKTAY, Yasin. Formanın Rengi Sermayenin Rengine Karışırsa: Futbol Dünyasının Metalaşmasında Son Durumlar ve Sponsorluk. Düşünen Siyaset, Sayı: 2, 1. Baskı, Ankara, Mart, 1999.
9. ALTAN, Çetin. Futbolu Neden Sevmeli? Futbolu Neden Sevmemeli?, YGS Yayınları, İstanbul, Temmuz 2006.
10. ALTHUSSER, Louis. Yeniden-Üretim Üzerine. Çev. A. Işık Ergüden-Alp Tümertekin, İthaki Yayınları, İstanbul, 2008.
11. AMMAN, Tayfun. Spor Sosyolojisi. Sporda Sosyal Bilimler, Alfa Yayınları, Birinci Baskı, İstanbul, Eylül 2000.
12. APAK, Rahmi. Onbeş Yıl ve Türk Sporü. Ülkü Dergisi Seçilmiş Spor Makaleleri (1933-1950), Yay Haz: Suat Karaküçük, Ankara, 1993.
13. ARAM, Ekrem S. Ahmet Oktay'la Söyleşi: Ne İlgim Olabilir Futbola?, Düşünen Siyaset, 1. Baskı, Esin Sanat ve Felsefe Yayıncılık, Şubat, 1999.
14. ARHAN, Faruk. Diyarbakırspor: Düğünde Kalabalık, Taziyyede Yalnız. İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.
15. ATABEK, Erdal. "Türk Futbolunun Psikolojik, Sosyolojik Açından ve Sağlık Yönlerinden İncelenmesi". Türk Futboluna Yapısal Bakış Sempozyumu, İstanbul Haliç Üniversitesi, 1. Baskı, İstanbul, 8-9 Mayıs, 2006.
16. ATABEYOĞLU, Cem. Türk Spor Tarihi Ansiklopedisi 1453-1991. Fotospor, İstanbul, 1991.
17. ATABEYOĞLU, Cem. Sporda Devlet mi? Devlette Spor mu?. Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Yayınları, İstanbul, 2001.
18. ATABEYOĞLU, Cem. Türkiye'de Futbolun Tarihi: Futbol Kulüpleri Nasıl Doğdu?, Toplumsal Tarih, Sayı: 102, İstanbul, 2002.
19. ATAY, Tayfun. Parti, Cemaat, Tarikat: 2000'ler Türkiye'sinin Dinbaz-Politik Seyir Defteri. Can Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2017.
20. ATSIZ, Hüseyin N. Türk Gençliği Nasıl Yetişmeli?. Çınaraltı, Sayı: 35, 1942.
21. AUTHIER, Christian. Futbol A.Ş. Çev: Ali Berktaş, Kitap Yayınevi, 1. Basım, İstanbul, 2002.
22. AYAN, Dursun. Aşırı taraftarlık etik bir sorun mudur?. Düşünen Siyaset, Esin Sanat ve Felsefe Yayıncılık, 1. Baskı, Şubat, 1999.
23. AYANOĞLU, Taner. Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu'nun İşlevi ve Kararlarının Niteliği, TBB Dergisi, Sayı: 74, 2008.
24. BABACAN, Doğan. Futbol ve Hakem. TFF, Eğitim Yayınları: 4.
25. BALCIOĞLU, İbrahim. Sporun Sosyolojisi ve Psikolojisi. Bilge Yayıncılık, İstanbul, Mart, 2003.
26. BALTACIOĞLU, İsmayıl H. Futbolu Neden Sevmemeli?, YGS Yayınları, İstanbul, Temmuz 2006.
27. BANDYOPADHYAY, Kausik. The Nation and Its Fragments: Football and Community In India. Soccer & Society, Vol 9, No 3, 377-393, 2008.
28. BAŞARAN, Kenan. Arkadan Müdahale: 3 Temmuz Şike Davası Süreci. İletişim Yayınları, İstanbul, 2013.
29. BAŞBUĞ, İlker. 15 Temmuz Öncesi ve Sonrası. Doğan Kitap, İstanbul, 2016.
30. BAUMAN, Zygmunt. Sosyolojik Düşünmek. Çev: Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul,

- 2009.
31. BAUMAN, Zygmunt. Cemaatler: Güvenli olmayan Bir Dünyada Güvenlik Arayışı.Çev:Nur-dan Soysal, Say Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 2016.
 32. BELGE, Murat. Tarihten Güncelliğe. İletişim Yayınları, 5.Baskı, İstanbul, 2017.
 33. BERKES, Niyazi. Türkiye’de Çağdaşlaşma. Yapı Kredi Yayınları, 15. Baskı,İstanbul, Ocak.2010.
 34. Beşiktaş Çarşısı. Çarşısı, Belki Bir ÇimentoYdu;Biber Gazı da Su Oldu...,Gezi Direnişi Üzerine Düşünceler, (Editör:ÖzayGÖZTEPE), NotaBene Yayınları, Ankara, 2013.
 35. BİÇER, Turgay. Türk Futbolcu Profilinin Psikolojik ve Sosyolojik Açından İncelenmesi. Türk Fut-boluna Yapısal Bakış Sempozyumu, 1. Baskı, İstanbul Haliç Üniversitesi, İstanbul, 8-9 Mayıs, 2006.
 36. BİLGİN, Nuri. Kolektif Kimlik. Sistem Yayıncılık, İstanbul,1999.
 37. BİLGİN, Nuri. Sosyal Psikolojiye Giriş, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 3.Basım, İzmir, 2000.
 38. BİLGİN, Nuri. Kimlik İnşası. Aşına Kitaplar, İzmir, 2007.
 39. BONİFACE, Pascal. Futbol ve Küreselleşme.Çev:İsmailYerguz, NTV Yayınları,İstanbul, Mayıs 2007.
 40. BORA, Tanıl,ERDOĞAN, Necmi. Dur Tarih, Vur Türkiye: Türk Milletinin Milli Sporu Olarak Futbol.Futbol ve Kültürü: Takımlar, Taraftarlar, Endüstri, Efsaneler, Der: Horak, R/Reiter, W/ Bora,T, İletişim Yayınları, 5. Baskı.İstanbul, 2009.
 41. BORA, Tanıl. “Yeşil-Kırmızı, Şark’ın Yıldızı “Boş Kale, Qıbrak!”. Dünya Gözüyle Futbol (63), Yapı Kredi Yayınları, Üç Aylık Düşünce Dergisi,İstanbul,2010.
 42. BORA, Tanıl. Karhanede Romantizm: Futbol Yazıları. İletişim Yayınları,2. Baskı, İstanbul, 2013.
 43. BORATAV, Korkut. Türkiye İktisat Tarihi 1908-2009. İmge Kitabevi, 17. Baskı, Ankara, Ka-sım,2012.
 44. BOSTANCIOĞLU, Adnan. Taraftar ve Solcu olmak:Dün ve Bugün. Futbol ve Kültürü: Takım-lar, Taraftarlar, Endüstri, Efsaneler. İletişim Yayınları, 5. Baskı, İstanbul, 2009.
 45. BOURDİEU, Pierre. Toplumbilim Sorunları. Çev: Işık Ergüden, Kesit Yayıncılık, 1. Basım.İs-tanbul, 1997.
 46. BRADLEY, Joseph M. WeShall Not Be Moved! MereSportMereSongs?: A Tale Of Scottish Football, Fanatics!: Power, Identity AndFandomIn Football, (ed:Adam Brown). London: Routledge, 1998.
 47. BRADLEY, Joseph M. SportandtheContestation of Ethnic Identity: Football andIrishnessIn Scotland. Journal of Ethnicand Migration Studies, Vol 32, No 7, 1189-1208, 2006.
 48. BRUBAKER, Rogers,LAITIN, David D. Etnik ve Milliyetçi Şiddet, Çev. Kevser Güler, Doğu Batı Düşünce Dergisi, Sayı 44, 211-238, 2008.
 49. BRYANT, James E, MCELROY, Mary. Sociological Dynamics of SportandExercise. United Sta-tes of America: Morton Publishing Company, 1997.
 50. BRZEZİNSKİ, Zbigniew. Büyük Satranç Tahtası: Amerika’nın Küresel Üstünlüğü ve Bunun Jeostratejik Gereklilikleri. Çev. Yelda Türedi, İnkılap Kitabevi,İstanbul, 2005.
 51. BURAIMO, Babatunde, FORREST, David, SIMMONS, Robert. The 12th man?:refereeingbias in English andGermansoccer, Journal Of TheRoyal Statistical Society, Part 2, pp. 431–449, 2010.
 52. CAMUS, Albert. Denemeler. Say Yayınları, Onbirinci Basım, İstanbul, 1998.
 53. CANGIZBAY, Kadir. Global Hayvanat Bahçesi’nin nesebsizler kafesi: Futbol. Futbolu Neden Sevmemeli?. YGS Yayınları, Temmuz, 2006.
 54. CASTELLS, Manuel. Kimliğin Gücü. Çev. Ebru Kılıç, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İs-tanbul, 2008.
 55. COAKLEY, Jay J. Sport In Society: IssuesandControversies. Sixth Edition, MCGraw-Hill, 1998.
 56. COLOME, Gabriel. FC Barselona ve Katalan Kimliği. Futbol ve Kültürü: Takımlar, Taraf-tarlar, Endüstri, Efsaneler, (ed.) Roman Horak, WolfgangReiter, Tanıl Bora, İletişim Yayınla-rı,s.125-132,İstanbul, 2009.
 57. CRAİG, Peter, BEEDIE, Paul. Sport Sociology. First published in 2008, Learning Matters.
 58. CRİTCHLEY, Simon. Futbol Düşünürken Aslında Ne Düşünürüz?.Çev:Oğuz Tecimen, Metis

- Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, Mart, 2018.
59. ÇAĞLAR, Behçet K. Kemalistler, Spor Davasına El Koymuşlardır. Türk Spor Kurumu Dergisi Seçilmiş Spor Makaleleri (1936-1938). Yay Haz: Suat Karaküçük, Ankara, 1992.
 60. ÇAHA, Ömer. Spora Yaslanarak Bir Nefes Almak.Düşünen Siyaset, Esin Sanat ve Felsefe Yayıncılık, 1. Baskı, Sayı:2,Ankara, Mart, 1999.
 61. ÇARŞI&FORZA BEŞİKTAŞ, Çarşı Geliyooo!,Okuyanus Yayınları, İstanbul, 2013.
 62. ÇOBAN, Barış. Yeni Toplumsal Hareketler, Sınıf Mücadelesi ve Ütopya. Yeni Toplumsal Hareketler: Küreselleşme Çağında Toplumsal Muhalefet, Haz:Barış Çoban, Kalkedon Yayınları, Birinci Basım, İstanbul, 2009.
 63. ÇOBAN, Barış. Futbol ve Toplumsal Muhalefet. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, Sayı 26, Kış-Bahar, 2008.
 64. ÇULCU, Mustafa. Fairplay Işığında Sporda Şiddet ve Ayrımcılıkla Mücadele Paneli. TMOK, S.30, 2006.
 65. ÇUPİ, İslam. Futbolun Ölümü (Seçme Yazılar 1). İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul,2002.
 66. DAWSON, Peter, DOBSON, Stephen. The Influence Of SocialPressureAndNationality On IndividualDecisions: Evidencefromthebehaviour of referees. Journal of EconomicPsychology, 31,181–191, 2010.
 67. DERWALL, Jupp. Futbol Basit Bir Oyun Değildir. Çev:Aydın Engin-Hasan Kuruyazıcı, İş Bankası Kültür Yayınları, Birinci Basım, İstanbul, Mart, 2004.
 68. DİKİCİ, Sema T. ÇARŞI: Bir Başka Taraftarlık. Dipnot Yayınları, Ankara, 2009.
 69. DİMEO, Paul. LoyaltySplits The City Into Two:Football, Ethnicityand Rivalry in Calcutta, FerarandLoathingIn World Football, (ed.) Gary Armstrong ve Richard Giulianotti, Oxford, s.105-118, 2001.
 70. DOĞAN, Birol. Spor Sosyolojisi ve Uygulamalı Spor Sosyolojisine Giriş. Nobel Yayın Dağıtım, 1. Basım, Nisan, 2007.
 71. DOĞAN, Yalçın. Fenerbahçe Cumhuriyeti. Tekin Yayınevi, 2. Basım, İstanbul, 1989.
 72. DOĞAN, İsmail.Türk Futbolunda Potansiyel İstanbul Ruhu ve Şiddet. Düşünen Siyaset. Düşünen Siyaset Dergisi (2), Esin Sanat ve Felsefe Yayıncılık, 1. Baskı, Sayı:2, Ankara, Mart, 1999.
 73. DOHMEN, Thomas J. TheInfluence Of SocialForces:EvidenceFromThe Behaviour Of Football Referees. EconomicInquiry, Vol. 46, No. 3, 411–424, July, 2008.
 74. DOWNWARD,Paul, JONES, Marc. Effects of Crowd Size On Referee Decisions: Analysis of the FA Cup. Journal of Sports Sciences, 25:14, 1541-1545, 2007.
 75. DUNNING, Eric.,MURPHY, Patric., WILLIAMS, John. “Keyfiler”, “Açık Tribün Çeteleri”ve “Kavga Şirketleri”:Futbol Fanatiği Davranışının Sosyolojik Bir Açıklamasına Doğru. Antropolojik Açıdan Şiddet, Birinci Basım, Ayrıntı Yayınevi,İstanbul, 1989.
 76. EĞRİBEL, Ertan. Beşiktaş Fanatik Taraftarlığından Gezi Direnişi Taraftarlığına Çarşı Grubu. Sosyologca, Doğu Kitabevi, 1.Baskı, Sayı:6, İstanbul, Temmuz-Aralık, 2013.
 77. EĞRİBEL, Ertan. “Beşiktaş Fanatik Taraftarlığından Gezi Direnişi Taraftarlığına Çarşı Grubu:Camii Avlusundaki Cuma Eylemlerinden Stadyumlardaki Cumartesi-Pazar Eylemleri ve Karşıtlığına mı Doğru? Veya Halkı Birbiriyle Tehdit Ederek Tevekkül İçinde Boyun Eğdirmeye ve Teslim Almaya mı Doğru?.Sosyologca, Doğu Kitabevi, 1.Baskı, Sayı:6,İstanbul, Temmuz-Aralık, 2013.
 78. EĞRİBEL, Ertan. Gezi Dersleri II:Küre Muhafazakar Kalpazanlığın Eleştirisi Temelinde Gezi Ruhunun Açmazları ve İmkani. Sosyologca, Doğu Kitabevi,1.Baskı, Sayı:6,İstanbul, Temmuz-Aralık 2013.
 79. EĞRİBEL, Ertan, ÖZCAN, Ufuk. Sosyolojide Yöntem ve Uygulama Açısından Toplumsal Gerçeğin Yitirilmesinin Sonuçları: İğreti Gerçeklik, İğreti İsyanlar ve Temsil(sizlik) Üzerine, Sosyologca, Doğu Kitabevi, 1.Baskı,Sayı:7, İstanbul, Ocak-Haziran, 2014.
 80. EISENBÜRGER, Gert. Futbol Savaş mı?: El Salvador ile Honduras Arasındaki Çatışma (1969). Futbolistas, (ed.) DarioAzzellini ve Stefan Thimmel, Çev. Serra Bucak, Otonom Yayıncılık, İstanbul, 2008.

81. ERDEMLİ, Atilla. Temel Sorunlarıyla Spor Felsefesi. E Yayınları, İkinci Basım, Nisan, 2006.
82. ERDEMLİ, Atilla. Spor Yapan İnsan. E Yayınları, Birinci Basım, İstanbul, Kasım, 2008.
83. ERDİNÇ, Emrullah, TAMİRAK, Özkan. Ne Şike Bitti Ne Sevdam. Alfa Yayıncılık, İstanbul, 2012.
84. ERDOĞAN, İrfan. Futbol ve Futbolu İnceleme Üzerine. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, Sayı:26, , S. 1-58, Kış-Bahar, 2008.
85. ERKAL, Mustafa, GÜVEN, Özbay, AYAN, Dursun. Sosyolojik Açıdan Spor. Der Yayınları, Genişletilmiş 3. Basım, İstanbul, 1998.
86. ERKİN, Aytunç. Sarı - Lacivert Öfkeli Adam: Aziz Yıldırım. Kırmızıkeci Yayınları, İstanbul, 2015.
87. FİNN, Gerry P.T, GIULIANOTTI, Richard. Local Contests and Global Visions: Sporting Difference and International Change. Football Culture: Local Contests, Global Visions, (ed.) Gerry P.T Finn, Richard Giulianotti, London: Frank Cass Publishers, s.1-9, 2000.
88. FİŞEK, Kurthan. 100 Soruda Türkiye Spor Tarihi. Gerçek Yayınevi, Birinci Baskı, İstanbul, Mart, 1985.
89. FİŞEK, Kurthan. Devlet Politikası ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Spor Yönetimi (Dünyada ve Türkiye'de). İstanbul: YGS Yayınları 1. Basım, Ocak, 2003.
90. FİŞEK, Kurthan. Sporun Anatomisi, YGS Yayınları, İstanbul, 2003.
91. FİŞEK, Kurthan. Sporun Anatomisi, YGS Yayınları, İstanbul, Mart 2003.
92. FOER, Franklin. Futbol Dünyayı Nasıl Açıklar?. Çev: Harun İsmail Çırak, İthaki Yayınları, İstanbul, 2012.
93. FORSYTH, Donelson. R. Group Dynamics, Fifth Edition, Wadsworth, s. 82, 2010.
94. FROMM, Erich. Sahip Olmak Ya Da Olmak. Arıtan Yayınevi, Çev: Aydın Arıtan, İstanbul, Temmuz, S.51, 2003.
95. FROMM, Erich. Çağdaş Toplumların Geleceği. Çev: Aydın Arıtan-Kaan H. Ökten, Arıtan Yayınevi, İstanbul, 2004.
96. GALEANO, Eduardo. Gölgede ve Güneşte Futbol. Can Yayınları, Çev: Ertuğrul Önalp-M. Necati Kutlu, 4. Basım, İstanbul, Haziran, 2008.
97. GALLAGHER, Tom. Glasgow: The Uneasy Peace: Religious Tension in Modern Scotland. Manchester, Manchester University Press, 1987.
98. GEÇTAN, Engin. Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar. Metis Yayınları, 19. Basım, İstanbul, Ocak, 2010.
99. GİDDENS, Anthony. Sosyoloji. Çev: Şebnem Pala Güzel, Kırmızı Yayınları, İstanbul, 2008.
100. GİDDENS, Anthony. Sosyoloji. Kırmızı Yayınları, 1. baskı, İstanbul, Eylül, 2012.
101. GILLET, Bernard. Spor Tarihi. Gelişim Yayınları, Çev: Mustafa Durak, İstanbul, 1975.
102. GOIG, Ramón L. Identity, Nation-State and Football In Spain. The Evolution of Nationalist Feelings In Spanish Football, Soccer & Society, Vol. 9, No. 1, 56-63, 2008.
103. GÖKAÇTI, Mehmet A. Bizim İçin Oyna: Türkiye'de Futbol ve Siyaset. İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2008.
104. GÖKDEMİR, Oktay. Bir Politik Söylem Aracı Olarak Futbol, Düşünen Siyaset, Mart, 1999.
105. GÖKERMAN, Uzey. 3 Temmuz ve Fenerbahçe İdeolojisi. Cinius Yayınları, İstanbul, 2013.
106. GÖLE, Nilüfer. 80 Sonrası Politik Kültür. Türk Siyasal Hayatı: Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme. Sentez Yayıncılık, Genişletilmiş 5. Basım, Ed: Ersin Kalaycıoğlu-Ali Yaşar Sarıbay, Ankara, 2014.
107. GÜMÜŞ, Semih. Futbol ve Biz. Can Yayınları, İstanbul, 2000.
108. GÜNDOĞAN, Naci, BİÇERLİM, Kemal, LORDOĞLU, Kuvvet, ÖZKAPLAN, Nurcan. Çalışma Ekonomisi I, Eskişehir: T.C Anadolu Üniversitesi Yayını No:2675, Açıköğretim Fakültesi Yayını, No:1641, 1. Baskı, 2012.
109. GÜRBİLEK, Nurdan. Vitrinde Yaşamak: 1980'lerin Kültürel İklimi. Metis Yayınları, Üçüncü Basım, İstanbul, Kasım, 2001.
110. GÜRBİLEK, Nurdan. Sessizin Payı. Metis Yayınları, Üçüncü Basım, İstanbul, Kasım, 2015.

111. GÜRPINAR, Bahri, GÜVEN, Özbay. Futbol Hakemlerinin Karşılaştıkları Sportmenlik Dışı Davranışların İncelenmesi. SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, IX (1) 7-14, 2011.
112. GÜVEN, Özbay. Türklerde Spor Kültürü. Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 1992.
113. GÜVEN, Özbay, TURGUT, Murat. Türkiye'de Spor Kaynaklı Gençlik Hareketleri: Atina Olayı. Toplumsal Tarih (102), Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2002.
114. HAGGER, Martin, CHATZİSARANTİS, Nikos. The Social Psychology of Exercise and Sport. Open University Press, s. 205-208, 2005.
115. HILL, Declan. A Critical Mass Of Corruption: Why Some Football Leagues Have More Match-Fixing Than Others. International Journal of Sports Marketing & Sponsorship, April, (2010a).
116. HILL, Declan. Şike: Futbol ve Organize Suçlar. Çev. Eren Odabaşı, Arkadaş Yayıncılık, Ankara, 2010b.
117. HİÇYILMAZ, Ergun. Türkiye'de Futbol, Yeni Yüzyıl Kitaplığı.
118. HİÇYILMAZ, Ergun. Türk Spor Tarihi. Demet Ofset, İstanbul, 1974.
119. HİÇYILMAZ, Ergun. Niçin Kitlesiz Spor Değil?, Süreç Yayıncılık, Birinci Baskı, İstanbul, 1984.
120. HİÇYILMAZ, Ergun. Fenerbahçe: Mazinde Bir Tarih Yatar. Destek Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, Temmuz, 2011.
121. HOBBSAWM, Eric. Küreselleşme, Demokrasi ve Terörizm. Çev: Osman Akınhay, Agora Kitaplığı, Birinci Basım, İstanbul, 2008.
122. HOBBSAWN, Eric J. Milletler ve Milliyetçilik: Program, Mit, Gerçeklik. Çev. Osman Akınhay, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2010.
123. HOFFER, Erich. Kesin İnançlılar. Çev: Erkal Günür, İM Yayın Tasarım, s. 101, 135, 2007.
124. HOGG, Michael A., VAUGHAN, Graham. M. Sosyal Psikoloji. Çev: Yıldız, İ.- Gelmez, A., 1. Baskı, s. 445, 446, 447, 460, Ankara, Eylül, 2007.
125. HUIZİNGA, Johan. Homo Ludens: Oyunun Toplumsal İşlevi Üzerine Bir Deneme. Çev: Mehmet Ali Kılıçbay, Ayrıntı Yayınları, 2. Basım, İstanbul, 2006.
126. HUNTINGTON, Samuel P. Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması. Çev. Mehmet Turhan, Y.Z. Cem Soydemir, Okuyan Us Yayınları, İstanbul, 2011.
127. IONESCU, Simona, VOICU, Sorinel, GABOR, Radu. Sociological Aspects Of The Ultras Phenomenon In The City Of Timisoara. Journal of Physical Education and Sport. Vol: 26, No: 1, March, 2010.
128. IRAK, Dağhan. Hükmen Yenik!: Türkiye'de ve İngiltere'de Futbolun Sosyo-Politiği. Evrensel Basım Yayın, İstanbul, 2013.
129. IŞIĞIÇOK, Özlem. İstihdam ve İşsizlik. Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2011.
130. İLHAN, Attila. Hangi Sağ. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Birinci Basım, İstanbul, Şubat, 2005.
131. JARVİE, Grant. Sport, Culture and Society. Champaign: Routledge, 2006.
132. KAÇMAZOĞLU, H. Bayram. Türk Sosyolojisinde Temalar I: Türkçülük/İslamcılık/Muhafazakarlık. Doğu Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul, 2012.
133. KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem, CEMALCILAR, Zeynep. Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş. Evrim Yayınevi, 16. Basım, İstanbul, 2014.
134. KAPUSCİNSKİ, Ryszard. Futbol Savaşı. Çev: Gül Çağalı Güven, OM Yayınevi, İstanbul, 2000.
135. KARPAT, Kemal. Kısa Türkiye Tarihi 1800-2012. Timaş Yayınları, İstanbul, 2012.
136. KILCIGİL, Ertan. Sosyal Çevre – Spor İlişkileri (Teori ve Elit Sporculara İlişkin Bir Uygulama). Bağırhan Yayınevi, Ankara, 1998.
137. KILIÇ, Ecevit. Politik Goller. Güncel Yayıncılık, 1. Basım, İstanbul, 2006.
138. KILIÇ, Ecevit. Kimli Kramponlar. Timaş Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, Ağustos, 2011.
139. KILIÇBAY, Mehmet A. Futbol Sadece Futboldur. Düşünen Siyaset, Esin Sanat ve Felsefe Yayıncılık, 1. Baskı, Sayı:2, Ankara, Mart, 1999.
140. KILIÇBAY, Mehmet A. Kimlikler Okyanusu. DOĞU BATI Dergisi, Kimlikler, Sayı:23, 2003.
141. KIRCA, Ali. Futbol Hayattır. Can Yayınları, 3. Basım, İstanbul, Mayıs, 2000.

142. KIVANÇ, Halit. Dünya Kupası:1930'dan 2002'ye. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Birinci Basım, İstanbul, Nisan, 2002.
143. KIVANÇ, Ümit. Kesin Ofsayt:Televizyon Futbolu ve Futbol Medyası. İletişim Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2001.
144. KIVANÇ, Ümit. Halı Saha:Seyircinin Sahaya İnişi, Futbol ve Kültürü: Takımlar, Taraftarlar, Endüstri, Efsaneler. İletişim Yayınları, 5. Baskı, İstanbul, 2009.
145. KLOSE, Andreas. Televizyon Futbolu:Medya Yapımı Bir Ürün Gerçekliği Nasıl Değiştiriyor?. Futbol ve Kültürü: Takımlar, Taraftarlar, Endüstri, Efsaneler. İletişim Yayınları, 5. Baskı, İstanbul, 2009.
146. KONGAR, Emre, KÜÇÜKKAYA, Aykut. Gezi Direnişi: Türkiye'yi Sarsan Otuz Gün. Cumhuriyet Kitapları, 19.Baskı, İstanbul,2013.
147. KONTER, Erkut. Spor Psikolojisi El Kitabı. Nobel Yayınevi, 2006.
148. KOZANOĞLU, Can. Türkiye'de Futbol: Bu Maçı Alıcaz!, İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul,1996.
149. KÖKNEL, Özcan. Kaygıdan Mutluluğa Kişilik. Altın Kitaplar, 17.Basım, İstanbul, Aralık 2005.
150. KRETCHMAR, R Scott. PracticalPhilosophy of Sportand Physical Activity. Human Kinetics, Second Edition (İkinci Basım), 2005.
151. KUPER, Simon. Futbol Asla Sadece Futbol Değildir.Çev:SinanGürtunca, İthaki Yayınları, 2.Baskı, İstanbul, 2003.
152. LİDBOM, Per P., PRIKS, Mikael. Behaviorundersocialpressure: EmptyItalianStadiumsAndReferee Bias.EconomicsLetters, 108,212–214, 2010.
153. MAGUÏRE Joseph v.dğr.SportWorlds: A Sociological Perspective. Champaign: Human Kinetics, 2002.
154. MAJUMDAR, Boria. Ghati-Bangal On TheMaidan: Subregionalism, Club Rivalryand Fan CultureIn Indian Football. Soccer &Society, Vol 9, No 2, 286-299, 2008.
155. MCGİLL, Craig. Futbolun Karhanesi:Futbol Taraftarların Elinden Nasıl Kayıyor?.Çev: Can Cemgil, İthaki Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, Şubat, 2006.
156. MUTLU, Erol. Avrupa'yı Salladık, İngiltere'yi Sarsacağız: Futbol, Milliyetçilik ve Şiddet. Şiddet (6-7), Yapı Kredi Yayınları, Üç Aylık Düşünce Dergisi, İstanbul, 1996.
157. NESİN, Aziz. Futbolu Neden Sevmeli?Futbolu Neden Sevmemeli?, YGS Yayınları, İstanbul, Temmuz, 2006.
158. ORTAYLI, İlber. Yakın Tarihin Gerçekleri: Osmanlı'nın Çöküşünden Küllerinden Doğan Cumhuriyete. Timaş Yayınları, İstanbul, 2012.
159. ÖĞÜN, Süleyman. Paternalizm Krizi ve Eğreti Stavrogincilik. Diren Sosyoloji:Gezi Olaylarına Sosyolojik Bakışlar. Kaldırım Yayınları, İstanbul, Kasım, 2013.
160. ÖZTÜRK, Saygı. Son Babalar: Yer altı Dünyasında Değişen Yapı. Değişen Kimlikler. Doğan Kitap, 7. Baskı, İstanbul, Ocak, 2012.
161. PERİNÇEK, Doğu. Fetö Darbesi: Kökleri Yükselişi Ezilmesi ve Sonuçları. Kaynak Yayınları, İstanbul, 2016.
162. PODALIRI, C., BALESTRI, C. TheUltras, RacismAnd Football CultureIn Italy. Fanatics!:Power, Identity AndFandomIn Football. First Published, Routledge, 1998.
163. PORAT, A.Ben. "Biladi, Biladi": EthnicandNationalisticConflictInThe Soccer StadiumIn Israel". Soccer &Society, Vol 2, No 1, p.19-37, 2001.
164. PORAT, A.Ben, "DeathToTheArabs: The Right-WingFan'sFear". Soccer &Society, Vol 9, No 1, p.1-11, 2008.
165. REYSEN, Stephen, BRANSCOMBE, Nyla R. FanshipandFandom: ComparisonsBetweenSportandNon-Sport Fans. Journal of SportBehavior, Vol. 33, No. 2., 2010.
166. RİTZER, George, STEPNIŠKY, Jeffrey. Çağdaş Sosyoloji Kuramları ve Klasik Kökleri. Çev:İrmak Ertuna Howison,De Ki Basım Yayım,Ankara, 2013.
167. ROGERS, Wendy S. SocialPsychology: Experimentaland Critical Approaches. Open University Press, First Published, 2003.

168. ROWE, David. PopülerKültürler: Rock ve Sporda Haz Politikası. Çev: Mehmet Küçük, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1996.
169. RUEHL, Markus. Fan IdentityandIdentification Drivers-StokingThe Flames Of The Phoenix. A thesissubmittedtothe Victoria University of Wellington in partialfulfilment of therequirementsforthedegree of Master of Management Studies Victoria University of Wellington, 2010.
170. SAFA, Peyami. Sporcu Arkadaşlarla Şakalaşma. Futbolu Neden Sevmemeli?, YGS Yayınları, S.53-54, İstanbul, Temmuz 2006,
171. SANDER, Oral. Siyasi Tarih 1918-1994. İmge Kitabevi, İstanbul, 2008.
172. SANDVOSS, Cornel. A Game of TwoHalves: Football Fandom, TelevisionandGlobalization, London: Routledge, 2003.
173. SARIBAY, Ali Y. Demokrasinin Yalnız Kalabalıkları. Diren Sosyoloji:Gezi Olaylarına Sosyolojik Bakışlar. Kaldırım Yayınları, İstanbul, Kasım, 2013.
174. SARIBAY, Ali Y.,ÖĞÜN, Süleyman S. Politikbilim. Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Sentez Yayıncılık, Ankara, Ekim, 2013.
175. SARTORİ, Giovanni. Görmenin İktidarı. Çev:GülBatuş-BaharUlukan, Karakutu Yayınları, İstanbul, 2006.
176. SARVAN, Muzaffer K. Anılarla Yolculuk: Bir Futbol Hakeminin Geçmişten Geleceğe Notları(1953-2011). Zeus Kitabevi, 1.Basım, İzmir, 2012.
177. SERİM, Ömer. Son Kale Fenerbahçe: Bir Linç Belgeseli. Nokta Kitap, 1.Baskı, Aralık, 2011.
178. SERT, Mahmut. Gol Atan Galip:Futbola Sosyolojik Bir Bakış.İstanbul:Bağlam Yayınları, 2000.
179. SEZER, Baykan. Sosyolojinin Ana Başlıkları.Kitabevi,İstanbul, Aralık, 2011.
180. SHOBE, Hunter. Place, Identity and Football: Catalonia, Catalanismeand Football Club Barcelona 1899-1975. NationalIdentities, Vol. 10, No. 3, 329-343, 2008.
181. SOMALI, Vala. Teknik, Taktik Yönleriyle Futbol ve Tarihi. İnkılap Kitabevi, İstanbul,1989.
182. SOMALI, Vala. Türk Sporunda Bir Asır(1903-1996): Beşiktaş Spor Tarihi. Flash Yayıncılık, 1996.
183. SÖNMEZ, Mustafa. Futbolun Ekonomi Politikası. Toplumsal Tarih(102), İstanbul,2002.
184. SÖNMEZ, Mustafa. Medya, Kültür, Para ve İstanbul İktidarı. Yordam Kitap, 2.Basım, İstanbul, Kasım. 2013.
185. STEMMLER, Theo. Futbolun Kısa Tarihi, Dost Kitabevi, Çev: Necati Aça, Ankara, Ağustos, 2000.
186. SUĞUR, Serap. Tamamlanmamış Bir Proje Olarak Modernite: Jürgen Habermas. Sosyolojide Yakın Dönem Gelişmeler. Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1.Baskı, Eskişehir, 2011.
187. SÜMER, Rıza. Türkiye'de Spor Yönetiminin Tarihsel Gelişimi ve Sporda Demokrasi. Türk Spor Vakfı Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 1990a.
188. SÜMER, Rıza. Türkiye'de Spor Federasyonlarının Tarihsel Gelişimi: Bir Örnek Olay Futbol (Sporda Demokrasi 2. Cilt), Şafak Matbaacılık,Ankara, 1990b.
189. ŞAŞMAZ A., Muazzez. Futbolda Emek Sömürüsü. Yazılama Yayınevi, 1.Basım, İstanbul, Ağustos, 2013.
190. ŞERİF, Muzaffer. Sosyal Kuralların Psikolojisi. Çev: İsmail Sandıkçioğlu, Alan Yayıncılık, Birinci Baskı, İstanbul, Mart, 1985.
191. TALİMCİLER, Ahmet. Bir Meşrulaştırma Aracı Olarak Futbolun Türkiye'de Son Yirmi Beş Yılı.Toplum ve Bilim (103), İstanbul,2005.
192. TARHAN, Nevzat. Toplum Psikolojisi: Sosyal Şizofreniden Toplumsal Empatiye. Timaş Yayınları, 8.Baskı, İstanbul, Kasım, 2014.
193. TEOMAN, Özgür. Ankara'da Amatör Futbol, Takımdan Ayrı Düzkoşu İçinde, Der: Tamlı Bora, İletişim Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 2001.
194. TEZCAN, Mahmut. Boş Zamanlar Sosyolojisi. Doğan Matbaası, Ankara, 1977.
195. TFF Amatör Futbolcu Lisans ve Transfer Talimatı, 2008.
196. TFF Profesyonel futbolcuların statüsü ve transferleri talimatı, 2009.
197. TİMUR, Taner. Habermas'ı Okumak. Yordam Kitap, Birinci Basım, İstanbul, 2008.

198. TOKLUCU, Murat. “Taraftarın Senle...”. İletişim Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 2001
199. TRİFONAS, Peter P. Umberto Eco ve Futbol. Çev:Derya Kömürçü, Everest Yayınları, İstanbul, Nisan, 2004.
200. TUNÇ, Ayfer. Bir Maniniz Yoksa Annemler Size Gelecek:70’li Yıllarda Hayatımız. Can Yayınları, 8.Basım, İstanbul, Mayıs, 2013.
201. TÜRE, İhsan. Tanrının Oğlu: Bir Hakemin Anıları. Karşı Kıyı Yayınları, Birinci Basım, İstanbul, 2002.
202. USAL, Alparslan, KUŞLUVAN, Zeynep. Davranış Bilimleri:Sosyal Psikoloji. Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi, 3. Baskı, 1999.
203. UYSAL, Ahmet. Teori ve Pratik Arasında Gezi Protestoları Bir Toplumsal Hareket midir?. Diiren Sosyoloji:Gezi Olaylarına Sosyolojik Bakışlar. Kaldırım Yayınları, İstanbul, Kasım, 2013.
204. ÜNAYDIN, Ruşen E. Galatasaray ve Futbol:Türkiye’de Futbol, İstanbul’da Spor Nasıl Başladı, Neler Yaşandı?. Yay Haz:İzzeddin Çalışlar, Ka Kitap, Üçüncü Basım, İstanbul, 2014.
205. VEREN, Nurettin. FETO, Destek Yayınları, İstanbul, 2016.
206. VINCENZO, Scoppa. Are Subjective Evaluations Biased By Social Factors or Connections? An Econometric Analysis of Soccer Referee Decisions, Empir Econ 35:123–140, 2008.
207. WAHL, Alfred. Ayaktopu&Futbolun Öyküsü. Çev: Cem İleri, Yapı Kredi Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 2005.
208. YAVUZ, Bülent. Futbolda Şiddet ve Önlenmesi. 7-8 Mayıs, Ankara Emniyet Müdürlüğü, 2003.
209. YENAL, Ulvi. Türk Sporunun Dünyü, Bugünü ve Yarını. Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü Yayınları, Başnur Matbaası, Ankara, 1969.
210. YILDIRIM, Ali, ŞİMŞEK, Hasan. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayıncılık, 7. Baskı, Ankara, 2008.
211. YILDIRIM, Ergün. Yeni Türkiye’nin Yeni Aktörleri: AK Parti ve Cemaat. Hayat Yayınları, İstanbul, 2011.
212. YILDIZ, Doğan. Türk Spor Tarihi. EKO Matbaası, İstanbul, 1979.
213. ZELYURT, Mert Kerem, ATAÇOCUĞU, Muazzez Ş. Bir Çalışma Alanı Olarak Amatör Futbol: Amatör Futbolcuların Çalışma Süreçleri Üstüne Bir Alan Araştırması, Volume: 11 Issue: 1, Year: 2014.
214. ZELYURT, Mert Kerem. Futbolda Şiddet ve Taraftarlık. Nobel Bilimsel Eserler, 1.Basım, Nisan, 2017.
215. ZİMBARDO, Philip. Şeytan Etkisi: Kötülüğün Psikolojisi. Çev:Canan Coşkan, Say Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 2015.
216. ZİZEK, Slavoj. Dünyadaki İsyânların Anlamı. Çev: Osman Akınhay, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2013.

İNTERNET KAYNAKLARI

1. ACUN, Can, “Anadolu Takımlarının Yükselişi ve AK Parti”. http://www.haber365.com/Haber/Anadolu_Takimlarinin_Yukselisi_ve_AK_Partii/, Erişim Tarihi: 6 Ocak 2013.
2. AKŞAR, Tuğrul, <http://www.dunya.com/kose-yazisi/sike-turk-futbolunu-nasil-etkileyecek/10536>, 2011.
3. BARANSU, Mehmet (2012), <http://taraf.com.tr/haber/orgut-de-var-sike-de.htm>, Erişim Tarihi: 22 Temmuz 2012.
4. BUCAK, Efkan, 08/10/2009, Amatörde de artık para konuşuyor, <http://www.radikal.com.tr/radikal.aspx?atype=haberyazdir&articleid=958136>, 03.11.2013
5. BUCAK, Efkan, 30/10/2013, http://www.radikal.com.tr/yazarlar/efkan_bucak/amatore_de_sozlesme_gerek-1158054, 03.11.2013
6. ÇAKIR, Ruşen (2012), **Fenerbahçe ve Fethullah Gülen Cemaati**, <http://haber.gazetevatan.com/fenerbahce-ve-fethullah-gulen-cemaati/450186/4/Yazarlar/73>, Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2012.

7. ÇAKIR, Ruşen (2012),**Zorlu 3 Temmuzsürecindekritik 12 Mayıs**dönemeci,<http://haber.gazetevatan.com/Haber/451567/1/Gundem>, ErişimTarihi: 18 Temmuz 2012.
8. ÇANDAR, Cengiz (2011), **FenerbahçeSokağı**,<http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/19546667.asp>, ErişimTarihi: 27 Temmuz 2012.
9. ÇANDAR, Cengiz (2012), **28 Şubat-3 Temmuz; Türkiye-Fenerbahçe**,<http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/20479256.asp>, ErişimTarihi: 5 Eylül 2012.
10. ÇANDAR, Cengiz (2012), **3 Temmuz'dan 3 Temmuz'a Aziz Yıldırım**,<http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/20901064.asp>, ErişimTarihi: 11 Ağustos 2012.
11. DUMANLI, Ekrem (2012),**İlkkurşunukimsıktı?**,<http://www.zaman.com.tr/yazar.do?yazino=1284026>, ErişimTarihi: 20 Ağustos 2012.
12. DÜNDAR, Can (2011), **FenerbahçeCumhuriyeti'nde Darbe**,<http://gundem.milliyet.com.tr/fenerbahce-cumhuriyeti-nde-darbe/gundem/gundemyazardetay/12.07.2011/1413206/default.htm>, ErişimTarihi: 20 Temmuz 2012.
13. ERGİN, Sedat (2011), **ŞikeYasasıKrizininAnatomisi**, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/19415989.asp?yazarid=308&hid=19417538>, ErişimTarihi: 21 Ağustos 2012.
14. GÜLERCE, Hüseyin (2011), **Futbolun Dokunulmazları**,
15. <http://www.zaman.com.tr/yazar.do?yazino=1154891>, ErişimTarihi: 12 Ağustos 2012
16. GÜRSEL, Kadri (2011), **'ÜçBüyükler' Düzenine Operasyon**,<http://dunya.milliyet.com.tr/-uc-buyukler-duzenine-operasyon/dunya/dunyayazardetay/07.07.2011/1411241/default.htm>, ErişimTarihi: 12 Ağustos 2012.
17. KIVANÇ, Ümit., **Aşka Bahane Aramasak?..**, Sayı:56, Aralık 1993, (<http://www.birikimdergisi.com/birikim-yazi/4928/aska-bahane-aramasak#.XExHbTAzBIV>)
18. TOPRAK, Zafer. "1909 Cemiyetler Kanunu". http://www.ata.boun.edu.tr/htr/Kaynakca/Toprak,%20Zafer_1909%20Cemiyetler%20Kanunu.pdf, Erişim Tarihi: 16.01.2013.
19. TUFAN, Mehmet (2011), 'Temiz Ayaklar' operasyonu İtalyan devlerini sarsmıştı, <http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=1154146> , Erişim Tarihi: 1 Ağustos 2012.
20. <http://spor.milliyet.com.tr/azizyildirimtahliyeedildi/spor/spordetay/02.07.2012/1561528/default.htm>, ErişimTarihi: 7 Temmuz 2012.
21. <http://www.haberturk.com/gundem/haber/714141-fidan-ifadeye-cagrildi-basbakanlikta-zirve-toplandi>, ErişimTarihi: 10 Temmuz 2012
22. <http://www.samanyoluhaber.com/gundem/Ergun-Babahanin-maskesi-dustu/762763>, ErişimTarihi: 14 Temmuz 2012.
23. <http://www.cumhuriyet.com.tr/?hn=315232>, ErişimTarihi: 31 Temmuz 2012.
24. http://www.dha.com.tr/alacaksan-beni-al_323219.html, ErişimTarihi: 7 Ağustos 2012.
25. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/12/20111215-7.htm>, ErişimTarihi: 20 Ağustos 2012.
26. <http://www.kamudanhaberler.com/haber/mulkiidare/6222say%C4%B1%C4%B1spordasidetveduzenlemesikanundegisiklerislenmisiyay%C4%B1nland%C4%B1/3639.html>, ErişimTarihi: 20 Ağustos 2012.
27. <http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=1211251>, ErişimTarihi: 25 Ağustos 2012.
28. <http://www.hurriyet.com.tr/futbolda-sike-kumpasi-iddianamesi-ilk-kumpas-40295217>
29. <http://www.fanatik.com.tr/2017/03/30/tff-ve-uefa-ya-220-milyon-euro-luk-dava-1285844>)
30. <http://ekonomi.haber7.com/ekonomi/haber/819403-digiturk-sikeden-ne-kadar-zarar-etti>
31. <http://t24.com.tr/haber/digiturk-ceosu-turkiyede-futbola-ilgi-azaldi-zarar-ediyoruz,341020>
32. <http://12numara.org/haber/887/baskanimiz-aziz-yildirim-tarihi-savunmasi-tam-metin>
33. <http://spor.internethaber.com/sike-bulent-arinci-bin-pisman-etti-1333967h.htm>
34. <http://www.ahaber.com.tr/spor/2016/08/10/fetonun-eski-futbol-imamindan-bomba-aciklamalar>

35. <http://www.yenisafak.com/spor/umit-karan-futbol-hayatimi-feto-bitirdi-2501023>
36. <http://www.yenisafak.com/spor/2002-dunya-kupasi-primleri-de-fetoye-gitmis-2509388>
37. <http://www.yenisafak.com/spor/mustafa-kocabey-elebası-hakan-sukur-2503833>
38. <http://www.haberturk.com/spor/futbol/haber/1274906-huseyin-gulerce-sike-operasyonu-nu-fethullah-gulen-gerceklestirdi>
39. Kıvanç, Ümit., Aşka Bahane Aramasak?., Sayı:56, Aralık 1993, (<http://www.birikimdergisi.com/birikim-yazi/4928/aska-bahane-aramasak#.XExHbTAzbIV>)
40. <https://www.ntv.com.tr/spor/trabzonspor-20-yil-once-intihar-eden-2-taraftarini-unutmadi,ozPuI2ctRkm4jZY2RKwb8A>; <https://www.ntv.com.tr/spor/trabzonspor-20-yil-once-intihar-eden-2-taraftarini-unutmadi,ozPuI2ctRkm4jZY2RKwb8A>; <https://www.haberler.com/brezilya-nin-dunya-kupasi-ndaki-hezimetini-nepal-de-6244977-haberi/>
41. <https://www.sabah.com.tr/galeri/spor/heykeli-dikilen-futbolcular>
42. <https://www.cnnturk.com/video/spor/futbol/onlar-trabzonsporun-fanatik-teyzeleri>
43. https://www.youtube.com/watch?v=9CCFnVw_4Qk
44. <https://www.fotomac.com.tr/galeri/fenerbahce/fanatik-taraftar-apartmani-sari-lacivert-renklere-boyatti/2>
45. <http://www.milliyet.com.tr/fanatik-taraftar-bag-evini-sari-kirmizi-manisa-yerelhaber-2797343/>
46. <http://www.milliyet.com.tr/fanatik-taraftarin-sunnet-dugunu-sari-nevsehir-yerelhaber-2309839/>
47. <http://www.yenihaberden.com/fanatik-taraftar-ogluna-besiktas-ismini-koydu-460v.htm>
48. <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/cocuklarinin-adini-alex-ve-sow-koydu-156985h.htm>
49. <http://www.iha.com.tr/haber-trabzonspor-fanatik-taraftarin-son-vedasi-171230/>
50. <https://www.mynet.com/fanatik-taraftar-dugun-fotograflarini-stadyumda-cektirdi-110104374644>
51. <https://eksisozluk.com/tutulan-takimi-degistirmek—418588>
52. <https://www.uludagsozluk.com/k/24-yasindan-sonra-takim-degistirmek/https://rerererarara.net/tuttugu-takimi-degistiren-insan--5810>
53. <http://www.on5yirmi5.com/haber/spor/spor-guncel/127846/dunden-bugune-taraftar-cinayetleri.html>
54. <https://www.haberturk.com/derbi-gunu-oldurulen-taraftar-topraga-verildi-2253040>
55. <https://www.sporx.com/leeds-macinin-olay-adami-ilk-kez-konustu-SXHBQ402893SXQ>
56. https://www.youtube.com/watch?v=prE6_DOAEM4
57. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5c-54bcd9b28cf4.66658783